

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשבת קודש פרשת ואתחנן תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קי"ד

בסעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

ואת הארץ, וביום השביעי שבת וינפש. ולכאורה הוי ליה למימר כי 'בששת' ימים עשה ה' וגו'. אך בהיות כי יומו של הקב"ה אלף שנה, אם כן מתחלה ברא את השמים ואת הארץ רק על ששת ימים, וביום השביעי, אלף השביעי, שבת וינפש, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא]. תניא כוותיה דרב קטינא, כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לשבע שנים, כך העולם משמט אלף שנים לשבעת אלפים שנה, שנאמר ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, ואומר (תהלים צ-ד) כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור [הרי יומו של הקב"ה אלף שנה] ע"כ. וכיון דשמיטה פטורה מן התרומה, ושיעור התרומה הוא אחד מחמשים, אם כן משית אלפי שני הוי אחד מחמשים, מאה ועשרים שנה עכדה"ק.

אבל באמת יש לדון על חשבון הזה, דאיתא בגמרא (נדריים לח.) אמר רבי יוסי בר חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר (שמות לד-כז) כתב לך פסל לך, מה פסולתן שלך אף כתבן שלך, ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, ועליו הכתוב אומר (משלי כב-ט) טוב עין הוא יבורך וגו', [זה משה דכתיב ביה כי טוב הוא], כי נתן מלחמו לדל, [אין לחם אלא תורה וכו', אין דל אלא ישראל וגו'. פי' הרא"ש], ומסיק התם דקאי על פלפול התורה ע"ש. הרי לנו גודל מדת טוב עינו של משה, כי היה בידו להשאיר התורה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור (ג-בג). עיין ברש"י למה דקדק משה לומר 'בעת ההוא'. ה' אלקים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך (זו מדת טובך) ואת ידך החזקה וגו' (ג-כד). ויש להבין לאיזה צורך הקדים זאת קודם תפלתו, ומשמע שיש בזה סיבה וטענה שיוכל ליכנס לארץ. ובגמרא (ברכות לב.) דרשו מזה, לעולם יספר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל ע"ש. – ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי, ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה (ג-כה). ויש להבין הלא בחטאו מת עבור מי מריבה, ולמה אמר 'למענכם'. גם להבין מה שאמר 'ויתעבר', שנתמלא חימה, ולא מצינו בקרא שנתמלא ה' חימה עליו. עוד יש להבין אומרו 'רב לך', ודי באומרו אל תוסף דבר אלי.

והנה כבר דברנו מזה במקום אחר (עיין שמן ראש ז' אדר דרוש ז'), ונבאר הדברים יותר, דהנה מבואר בליקוטי תורה להאר"י (פ' תשא קסט, שער הפסוקים שמות קלא) הטעם שמשא רבינו חי מאה ועשרים שנה, כי משה רבינו היה תרומתו של עולם, ואיתא בגמרא (סנהדרין צו.) אמר רב קטינא שית אלפי שני הוו עלמא [העולם כך מתקיים], וחד חרוב [שאלף שנה יהיה חרוב חוץ מששת אלפים אלו, דהיינו אלף שביעי], שנאמר (ישעיה ב-יא) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. [ונראה דזהו שאמר הכתוב (שמות לא-יז) כי ששת ימים עשה ה' את השמים

בידו וביד זרעו לבד, וכל העולם היו נחשבים כנגדם כקליפת השום, ומשה רבינו היה טוב עין, והפקיר הכל לישראל.

יודועים דברי הרמב"ן במצות ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט-יח), כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו וכו'. אלא מצות התורה שיאהב חבירו בכל ענין, כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב וכו'. כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אוהבו בכל, יחפוץ שיזכה רעהו האהוב לו בעושר ובנכסים וכבוד ובדעת ובחכמה, ולא שישוה אליו, אבל יהיה חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה. ויצוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב ברבות הטובה לחבירו כאשר אדם עושה לנפשו, ולא יתן שיעורין באהבה. ועל כן אמר ביהונתן (שמואל א כ-יז) כי אהבת נפשו אהבו, בעבור שהסיר מדת הקנאה מלבו ואמר (שם כג-יז) ואתה תמלוך על ישראל וגו' ע"ש. ומשה רבינו שנמסר רק לו ולזרעו פלפולא של תורה, הגם כי היה טוב עין למוסרו גם לישראל, מכל מקום היה יכול על כל פנים להשאיר איזה חלק לעצמו שלא ימסרנה לישראל, ויהיה הוא וזרעו יותר במעלה מכל ישראל, אף על פי כן לא עשה כן, אלא מסר כל תורתו לישראל, שמדת טוב עינו לא ידעה גבולות.

ומעתה כיון דשיעור תרומה בעין יפה הוא אחד מארבעים (תרומות ד-א), אם כן יש לתרום תרומתו של עולם בעין יפה, כמדתו של משה, והיה לו לחיות עוד שלשים שנה. וזהו שאמר, ואתחנן אל ה' בעת ההוא, כשנגזר עליו למות בן מאה ועשרים שנה, כשיעור תרומה במדה בינונית, התחיל משה לדון לפני ה', למה לא ימדדו שיעור תרומתו בעין יפה כמדתו שהוא טוב עין, ואמר אתה החילות להראות את עבדך את גדלך, זו מדת טובך, אין טוב אלא תורה (אבות ו-א), ואת ירך החזקה זו ימינך, התורה שניתנה מימינו כמו שנאמר (דברים לג-ב) מימינו אש דת למו, והיינו כי גודל עמקות התורה בפלפולא דאורייתא, החילות להראות רק לי ולא לאחרים, ואת ירך החזקה, התורה שניתנה מימין, פלפולא דאורייתא שהוא ירך החזקה, עוקר הרים וטוחנן זו בזו,

כתלמידי חכמים המנגחין זה לזה בהלכה, כל זה הראת רק לעבדך, שאמרת כתב לך ולא לאחרים, ואני נהגתי בהם טובת עין ונתתיו גם לישראל, אם כן יש למדוד תרומתי בעין יפה, ומגיע לי עוד שלשים שנה, ואעברה נא ואראה את הארץ הטובה. - וזהו שדקדק ואתחנן אל ה' 'בעת ההוא', אחר שלימדתי ומסרתי כל התורה לישראל, ולא החזיק לעצמו ממנה מאומה, הרי נראה בעליל טובת עין שלי, על כן התחנן שימדדו אותו בעין יפה.

אמנם הגם שמשה היה טוב עין, מכל מקום מדת התרומה משערים על פי מדת העין של הבעלים המפרישים, ומה לנו בזה שמשה היה טוב עין, הלא הוא התרומה ולא המפריש. אך לפי זה טענתו יתירה עוד יותר, כי הלא לה' הארץ ומלוואה, ואם כן הקב"ה הוא הבעלים המפרישים תרומה זו, ואין לנו יותר מדת עין יפה מעינו של הקב"ה. וזהו ואתחנן אל ה' דייקא, שהוא הוא המפריש התרומה, ואתה החלות להראות את עבדך את גדלך, זו מדת טובך, ולפי מדת העין הטובה של הקב"ה, מגיע שימדדו תרומתו של עולם בעין יפה. כי הקב"ה עינו יפה, וגם משה עינו יפה, ובמדה שאדם מודד מודדין לו (סוטה ח.), ויש למדוד תרומתו של עולם באחד מארבעים.

אך על זה בא התשובה, כי בהיות שהארץ נתן לבני אדם, שמסר עולמו לבני אדם, אם כן המה הם המפרישים את התרומה, ובישראל בעוונותינו הרבים לאו כל אחד יש לו עין יפה, ויש ביניהם גם בני אדם שענים רעה בשל אחרים, והמה מפרישים רק אחד מששים, ודי לך שאני מודד אותך כמדת הבינונים, אחד מחמשים. וזהו שאמר ויתעבר ה' בי 'למענכם', שאין אתם במדרגה זו להיות לכולכם עין יפה. ויאמר ה' אלי רב לך, גם מה שאני מודד לך במדה בינונית היא רב, כי לא כל אחד מישראל הוא במדה זו, ורב 'לך' (עולה חמשים), שאני מודד לך אחד מחמשים, ואל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה.

והנה מה שאמר ויתעבר ה' בי 'למענכם'. יש לומר עוד, כי הנה יפלא איך יתכן שמשנה איש האלקים יבוא לידי חטא במי מריבה, לעשות גם תנועה קלה נגד רצון ה', והרי לא יאונה לצדיק כל און (משלי יב-כא). גם יש להבין מה שאמר ה' למשה, יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אלא הארץ אשר נתתי להם (במדבר כ"ב). הלא מבואר במדרש כמה טעמים שרצה ה' שישאר משה בחוץ לארץ לטובתן של ישראל. ובגמרא (סוטה יד.) מפני מה נקבר מול בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור. ובתוספות שם בשם מדרש אגדה, בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב, באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון, וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע, שמשנה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו, וכל שעה שעולה חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו ע"ש. ואיתא במדרש (דב"ר ב"ט) אמר לו הקב"ה למשה, אם אתה נקבר כאן אצלם, בזכותך הם באים עמך ע"ש. הרי שהוצרך משה למות במדבר כדי שדורו יקומו עמו בתחיית המתים. ואיתא במדרש (שם פ"ו) שכאשר שמע משה שזהו לטובתו של ישראל, אמר לפניו, רבנו של עולם ימות משה ומאה כיוצא בו, ולא תנוק צפורנו של אחד מהם ע"ש. ואם כן גם בלי חטא מי מריבה הוצרך משה למות במדבר.

אך הענין הוא דאיתא במדרש תנחומא (פ' וישב ד) לכו חזו מפעלות אלקים, נורא עלילה על בני אדם (תהלים סו-ה), אמר רבי יהושע בן קרחה אף הנוראות שאתה מביא עלינו, בעלילה את מביאן וכו'. וכן אתה מוצא שאמר לו הקב"ה למשה (דברים א-לה) אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה וגו', איש זה משה דכתיב (במדבר יב-ג) והאיש משה עניו, האיש המסויים באנשים וכו'. וכן הוא אומר (שמות ו-א) עתה תראה אשר אעשה לפרעה, במלחמת פרעה אתה רואה, ואין אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלכים, וכיון שאמר להם שמעו נא המורים (במדבר כ"ג), אמר לו הקב"ה לכן לא תביאו את הקהל הזה ע"כ.

ומבואר מזה אשר בחטא המרגלים כבר רימו ה' שגם משה ימות במדבר, ואמר אם יראה 'איש'

באנשים האלה וגו' את הארץ הטובה. והיינו דכיון שאו נגזר על דור המדבר שימותו שם, ואם כן צריכין הם לרבו משה שיקבר עמהם, כדי שיקימו עמו יחד בתחיית המתים, ולכן גם האיש משה לא יראה את הארץ.

והנה הרמב"ם (בשמונה פרקים פרק ד) כתב לבאר חטאו של משה במי מריבה, שנטה אל אחד משני הקצוות במעלה ממעלת המדות, והיא הסבלנות, כאשר נטה אל הכעס, באומרו שמעו נא המורים. דקדק ה' עליו שיהיה איש כמוהו כועס בפני קהל ישראל, במקום שאין ראוי בו הכעס. וכגון זה בחוק האיש ההוא חלול השם, לפי שתנועותיו כולן ודיבוריו נלקחים למופת, ומקווים להגיע בהם להצלחת העולם הזה והעולם הבא, ואיך יראה ממנו הכעס ע"ש.

ונראה כי בהיות שמשנה איש האלקים זהיר על כל תנועותיו שלא יבוא לידי חטא, וה' רצה בעלילה שיחטא כדי שלא יכנס לארץ, לטובתן של ישראל, על כן הכניס לתוכו אותה שעה מדה של כעס עצומה מאד שלא יוכל לשלוט על עצמו, וככה בא למצב שיאמר שמעו נא המורים, ונגזר עליו שלא יכנס לארץ. ובאמת לאמיתו לא חטא משה, כי אנוס היה, ואונסא כמאן דלא עביד, אבל עלילה לבאי עולם היה בזה, שלפי ראות העין נכשל, ונגזר עליו שלא יכנס לארץ. וזהו שאמר משה, 'זיתעבר ה' בי, הקב"ה הכניס בי מדת עברה וכעס במי מריבה, שלא אוכל לשלוט על עצמי, ואבוא לידי כעס, וכל זה היה 'למענכם', לטובתכם, כדי שאשאר כאן במדבר, כי יהיה בזה טובה להכלל ישראל. ואמר לו ה' רב לך, אתה הוא הרב שלהם, ואם הרב יהיה נקבר עם התלמידים יחד, יקום את כולם עמו יחד.

*

והנה אמר 'זאתחנן' אל ה'. ולכאורה הוי ליה למימר 'זאתחנן', ואמר לשון ואתחנן בבנין התפעל. ופירש בספר חשבה לטובה, שאמר משה רבינו, כל עצמי הנני חטיבה של תפלה. ועל דרך שאמר דוד המלך על עצמו

'ואני תפלה' (תהלים קט-ד), שפירושו הוא אני עצמי הפכתי להיות תפלה ע"כ.

וביאור הדברים בהקדם לפרש הכתוב (איכה ג-ח) גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי. וברש"י סתם חלונות הרקיע בפניה ע"כ. ולפי זה הוי ליה למימר שתם 'בעד' תפלתי, כי לא סתם התפלה עצמה, אלא השערים הפתוחים לקבל התפלות. ונראה כי התפלה אינה רק בקשת צרכיו לבד, אלא יש בזה שעה של דביקות לקונו, שמתעצם אז באהבת קונו שממציא לו צרכיו, והוא מתקשר באמונת אלקי עולם אשר הכל הוא רק מידו. וכמבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן צח-א) שחסידים ואנשי מעשה היו מתבודדים ומתכוונים בתפלתם, עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה ע"ש.

ועל כן היא קרוי בתואר 'תפלה', כמו שפירשו שזהו מלשון נפתולי אלקים נפתלתי (בראשית ל-ח), שפירושו חיבור ודביקות. כי ענין התפלה אינה רק הדיבור והבקשה בפה, אלא שעל ידה יתדבק בחי העולמים. והוא עצמו יתעצם כל כך בתפלה, עד שיעשה חטיבה של תפלה. וזהו שאמר דוד נעים זמירות ישראל 'ואני תפלה', שבעת אמירתו שירות ותשבחות, ושפך בקשותיו לקונו, התעצם והתדבק כל כך עד ש'אני' עצמי נעשיתי 'תפלה'.

ואם כן יתכן שירבה האדם בתפלה ולבקש צרכיו, אבל אין זה 'תפלה', שאינו מתעצם ומתקשר בבוראו בשעת תפלתו, וחסר ממנו נפתולי אלקים נפתלתי. ועל כן אמר גם 'כי אזעק ואשוע', שעומד לפני קונו ברחמים ותחנונים, אבל 'שתם תפלתי', התפלה שהיא הדביקות שתם ממנו, ולכן אין התפלה מתקבלת.

ובגמרא (ראש השנה יח.) רבי מאיר אומר שנים שעולין למטה וחולין שוה, וכן שנים שעולים לגרדום

[בית ועד שדנין בו נפשות להריגה], זה ירד [מן המטה] וזה לא ירד, זה ניצול [מן הועד] וזה לא ניצול. זה התפלל ונענה וזה התפלל ולא נענה. ומפני מה זה התפלל ונענה וזה התפלל ולא נענה, זה שהתפלל תפלה שלימה [נתכוין] נענה, וזה שלא התפלל תפלה שלימה לא נענה ע"כ. הרי דיתכן שהאדם עומד במצב סכנת נפשות ממש, והוא עומד ומתפלל על חייו, ואף על פי כן לא יתכוין בתפלתו, ואטו בשופטני עסקינן. אך כמה פעמים האדם לא מאמין בכח תפלתו, שיוכל עוד להשתנות הדברים ממה שהם עתה. הן מצד המצב, שאינו רואה סיכוי בדרך הטבע שיוכל לצאת ממצוקתו, והן מצד עצמו, שמכיר פחיתותו, ותוך תוכו מחליט שלא יתכן שתפלתו יעשה רושם למעלה. והוא מתפלל רק מצד חיובו להתפלל, אבל מתייאש מישועתו, וכיון שאין תפלתו שלימה אין תפלתו מתקבלת.

ועל דרך זה היו ישראל בעת החורבן, שראו גודל ועוצם כח האויב, שלא האמינו בכח תפלתם שיוכל מצבם להשתנות. וגם כי אזעק ואשוע שתם 'תפלתי', חסר היה מהם הדביקות להתעצם בתפלה, שתהא תפלה שלימה בכוונה, ולכן באמת לא נענו.

אמנם משה רבינו האמין בגודל כח התפלה, ולא הרפה ממנה, שגם אחר שכבר התפלל מאות תפלות ולא נענה, לא התייאש, והתפלל תקט"ו תפלות, ולולא שאמר לו ה' אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, היה מרבה עוד בתפלה. עד שהתעצם להיות חטיבה של תפלה. ולכן לא אמר 'ואחנן' לה, אלא 'ואתחנן', שהוא עצמו נתהפך להיות עצם התפלה. ולולי שהפסיקו ה' מלהמשיך להתפלל, היה פועל תפלתו לבטל הגזירה שיוכל להכנס להארץ. והוצרך ה' לומר לומר לו אל תוסף דבר אלי, הרי לנו מזה גודל כח התפלה.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' נח אריי פריינד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב	מוה"ר ר' מרדכי דוד וויטריאל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב	לעילוי נשמת כ"ק הנה"צ רבי משה מרדכי בן הנה"צ רבי ישעיהו זצוק"ל אב"ד וואדקערט יצ"ו – במ"ם פרי משה נסתלק ביום כ"ז אב תש"ס לפ"ק תנצבה	מוה"ר ר' יוסף דוד טובל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באיווסי בנו למזל טוב
---	---	--	---